

Exodus

Lekció: Ef. 5.1-17
Textus: 2Móz. 23. 1-9

2008. márc. 30.
Gazdagrét

Ne ferdítsd el az igazságot!

Konkrét törvénykezést olvastunk. Rövid, tiltó mondatok, amelyekben az a közös, hogy mind az igazsággal, az igazság elferdítésével kapcsolatos. Konkrét helyzeteket elevenít fel, és rámutat, hogyan szoktuk az ilyen helyzetekben az igazságot lábbal tiporni.

Ez a törvénykezési szakasz egy nagyobb egység, az ún. Szövetség könyve része. A Tízparancsolat leírását követi ez a törvénygyűjtemény a Bibliában. Egyfajta polgári és büntető törvénykönyv, amely a Tízparancsolat nagy követeléseit fejti ki egy-egy konkrét esetre nézve. A Szövetség könyve magyarázata, alkalmazása a Tízparancsolat általános érvényű útmutatásának. Szó esik benne a rabszolgák jogairól, emberölés és testi sértés különböző eseteiről, állatok okozta károkról, lopásról, hűtlen kezelésről, erőszakoskodásról, vallási ünnepekről, stb. Természetesen ezek a törvények pontosan visszatükrözik annak a kornak a szokásait, társadalmi, gazdasági, vallási rendjét, amelyre vonatkoznak. A Szövetség könyvének a szerepe tehát az, hogy felmutassa: amit Isten az általa megszabadított és vele szövetségre lépő néptől követel, az nem pusztán valami „hitbeli”, „lelki” hozzáállás, hanem egy hozzá hűséges élet a mindennapok közepette. Mindez arra mutat, hogy Isten az egész élet felett Úr. Nem létezik egy lelki-vallásos közösség elválasztva egy politikai-társadalmi közösségtől. A nép, amelynek az Úr a királya, az egész életét Isten előtt éli.

Textusunk jobbra a bíraskodással foglalkozik. A legtöbb szabály, amit felsorol, a peres ügyekre vonatkozik, és így elsöre nem tűnik nagyon aktuálisnak ma. Azonban ha azt a kérdést tesszük fel, hogy mi az a bibliai alapelv, vagy inkább Istentől való érték, ami a szabályok mögött áll, meglepően maivá válik az üzenete. Isten igazságot és igazságosságot követel minden körülmények között. Az emberek életét, egymással való kapcsolatát, és így a társadalmat Isten népében az igazság kell hogy átjárja, formálja. Lássuk, hogyan szólít ez meg bennünket, Isten népe közösségét, a mai világban!

I. Az igazság ellenségei

„*Hazug hírt ne terjessz!*” – szólít meg bennünket az ige elemi erővel. A hazug, üres, hiábavaló híreket, amelyek mindannyiunkat folyamatosan körülvesznek, ne vegyük fel, ne adjuk tovább. Engedd el a füled mellett! Igazság és beszéd összefüggéséről, pletykáról és rágalomról az elmúlt hetekben többször is szó esett a kilencedik parancsolat magyarázatában, így ezekre újra nem térek ki. Fordítsuk figyelmünket arra az öt tényezőre, amelyek gyakran az igazság ellenségeiként jelennek meg – mellettünk, bennünk. Az igazság ellenségei, akik vagy nyilvánvalóan, vagy alattomosan, csendben, elfordítanak bennünket az igazságtól, és a hamisság csapdájába csábítanak bennünket. A szöveg a következőket mutatja be: a többség véleménye, a részrehajlás, a bosszúvágy, a megvesztegetés, és az erőszak. Engedjük, sőt, kérjük, hogy az igazság Istene megvizsgálhasson bennünket, leleplezhesse, hogy mi búvik meg szívünk titkolt, vagy kevésbé titkolt zugaiban.

A többség véleménye. „*Ne állj a rosszat akaró többség mellé, és ne vallj peres ügyben a többséggel tartva, nehogy elferdítsd az igazságot.*” A többség véleménye mindannyiunkra hatással van. Erősebben formál, mint gondoljuk, vagy mint szeretnénk. (Kísérlet: 10 ember – 9 beavatott – melyik a leghosszabb a 3 egyenes közül? Az egy be nem avatott az esetek 75%-ban, nyilvánvaló meggyőződése ellenére, a többséggel voksol.) Inkább választjuk az általunk felismert igazság feladását, semmint szembe menjünk a többséggel. És ez azt jelenti, hogy bizonyos helyzetekben inkább elszakítjuk magunkat Jézus Krisztustól, aki maga az igazság, csak hogy ne szakadjunk el a többségtől, aki a hamisságot és gonoszságot választotta. Az ilyen viselkedés mögött állhat a félelem; mi lesz, ha nem fogadnak el, ha elutasítanak minket? Mások számára mindennél fontosabb a konfliktusoktól, feszültségektől mentes élet, és ezért nem a felismert igazsághoz szabják magukat, hanem mindig a legkisebb ellenállás felé veszik útjukat. (Olyanok, mint a döglött hal: az is az árral úszik...) Mindezekre szemléletes példa Péter, aki, míg a tanítványok közösségében van, fogadkozik, ő meg nem tagadja Jézust. Amint viszont ellenséges többség veszi körül, észre sem veszi, hogyan tagadja meg a Jézussal való kapcsolatát - az igazságot! - háromszor is. A félelem hatalmas úr.... A tömeg pedig, félelmetes abban is, hogy mikor mit tart igazságnak. Virágvasárnap ünneplik Jézust, pár nappal később Nagypénteken halálát követelik.

Ebben a helyzetben Isten népének először is azt kell tudomásul vennie, hogy kisebbségben van. Kisebbségben vagyunk, egy olyan társadalomban, ahol a bibliai hit és az Istennek kedves élet nem igazság, sőt, még csak nem is vonzó lehetőség... Erősen és mélyen kell gyökereznünk Jézus Krisztusban, az igazságban, mert különben kikezdi az általunk felismert igazságot a többség gondolkodásmódja, értékrendje. Ne félj, ne légy közömbös, ne ferdítsd el az igazságot szóban vagy tettben – és ezáltal ne szakadj el Jézus Krisztustól!

Részrehajlás, jószándék. „*A nincstelennek se kedvez peres ügyében!*” Itt is a bíraskodás területéhez kapcsolódik a parancs, de általánosan is igaz. Megdöbbentő ez a kijelentés, hiszen a Biblia sokkal inkább azt helyezi Izrael elé, hogy segítse a szegényt, az árvát, az özvegyet. Itt pedig azt mondja, hogy ne kedvez neki? Annyira meglepő ez a fordulat, hogy számos írásmagyarázó azzal a javaslattal állt elő, hogy eredetileg nem a nincstelenről, hanem a hatalmasról volt szó (a héber szövegben egy betű a különbség). De ugyanezt találjuk egy másik törvénygyűjteményben is: „*Ne kövessetek el jogtalanságot az ítékezésben. Ne nézd, hogy valaki nincstelen, és ne kedvez a hatalmasnak. Igaz ítéletet hozz honfitársad ügyében.*” (3Móz. 19.15)

Mi az alapgondolat e parancs mögött? Az, hogy az igazság feláldozásával, megtagadásával ne akarj jócselekedetet véghezvinni. Akár a bíraskodás összefüggésében, akár más helyzetben, az igazságot nem adhatjuk oda, nem tagadhatjuk meg, nem taposhatjuk el azért, hogy kedvezzünk a rászorulóknak. Más szóval nem áll meg a mondás, hogy a cél szentesíti az eszközt. Nem azért, mert nem kell segíteni a rászorulóknak – hangsúlyozom, mind az ó-, mind az újszövetség újra és újra felhívja a figyelmet a nincstelen iránti törődésre, gondoskodásra -, hanem azért, mert az igazság ügye az igazság Istenének az ügye, míg a hamisság és hazugság a „hazugság atyja” princípiuma. Ha az igazság felrúgható a gyengék érdekében, akkor annál inkább el fog torzulni a hatalmasok érdekében.

Milyen gyakran próbálnak jó célt szolgálni hazugsággal, csalással, lopással. Milyen gyakran próbáljuk magunkat meggyőzni, hogy hamis tetteink és szavaink a jó célt szolgálják. Ne gondoljuk, hogy Isten előtt megállnak az ilyen magyarázkodások!

Tekintsünk bele vakító világosságába, lángoló szentségébe – és próbáljuk megérezni, mit gondol százalmas öngigazolásaink láttán... Hogyan gondolhatjuk, hogy Isten igazságát az igazság elferdítésével szolgálhatjuk? Hogyan lehetünk ilyen vakok, ilyen süketek?!

Bosszúvágy. „*Ha ráakadsz ellenséged eltévedt marhájára vagy szamarára, hajtsd vissza hozzá! Ha látod, hogy összeroskad terhe alatt annak a szamara, aki gyűlöl téged, ne hagyd magára, hanem segíts rajta!*” Akkor is létezik jogrend, és az akkor is él rád és embertársadra nézve, ha ő ellenséged, sőt, gyűlöl téged. Az ellenséget, aki gyűlöl minket, adósnak tekintjük. A harag, a neheztelés egyfajta adósság el nem engedést jelent, legyen az anyagi, vagy érzelmi természetű. Ennek fényében lássuk a két példát!

Ellenséged eltévedt állatát hajtsd vissza, azaz ne próbáld önkényesen kárpótolni magad, ne tégy kísérletet az adósság behajtásra. A jog azt követeli, hogy akkor se tulajdonítsd el felebarátod vagyontárgyát, ha az „kezedbe esik”, ha arról nem tudna senki, és nem derülhetne ki. Kötelességed visszajuttatni a gazdájához. A másik helyzet hasonló ehhez: segíts annak, aki gyűlöl, és ne nézd végig baját kárörvendően. Ez a két példa jézusi mélységű: szeresd ellenségedet!

A harag, a bosszúvágy, a gyűlölet gyakran ösztönöz arra, hogy ellenségeinkkel szemben hamisan járjunk el. Ilyenkor könnyen feljogosítva érezzük magunkat arra, hogy elferdítsük az igazságot, hogy a hamissággal, hazugsággal, visszafizessünk, törlesszük az adósságot. „Ő is hazudott, becsapott, én csak visszaadom...” Ez világi, földi, ördögi bölcsesség, ami nem áll meg Krisztus igazságának világosságában.

Megvesztegetés, kívánság. „*Vesztegetésre szánt ajándékot ne fogadj el, mert az ilyen ajándék vakká teszi a világosan látókat, és az igaz beszédet is elcsavarja.*” A megvesztegetés az igazság elferdítése haszon reményében, ill. fejében. Ebben a versben döntő a meglátás, hogy a vesztegetésre szánt ajándék vakká teszi a világosan látókat, és az igaz beszédet elcsavarja. Feltehetjük a kérdést, hogy ez vajon arra vonatkozik, hogy akit megvesztegetnek, az egészen tudatosan lesz vakká, és beszél hamisan (hiszen látja az igazságot, de az ajándék érdekében nem képviseli azt), vagy pedig elveszíti azokat a képességeit, hogy az igazságot felismerje és magát az igazsághoz kösse. Meggyőződésem, hogy a megvesztegethető ember idővel elveszíti azokat a világos látást és a tiszta beszédet. A korrupció áthatja lényét, megrontja gondolkodását, belerágja magát gondolataiba, érzéseibe, elhatalmasodik rajta és rabbá teszi. A megvesztegetésnek éppen ez a tulajdonsága az, amiért Magyarországon a gépjármű vizsgáztatástól kezdve a legnagyobb állami beruházásokig mindent átjár a korrupció, annyira, hogy ennek már nemzetgazdasági szinten vannak következményei.

A szem arra van, hogy felismerje az igazságot, a száj pedig arra, hogy szolgálja, képviselje, terjessze azt. Bátran állíthatjuk, hogy erre hívott el, erre tisztított meg bennünket az igazság Istene Jézus Krisztusban, az ő Fiában. A kívánság azonban felgyűl bennünk, és a haszon reményében félredobjuk, amit Isten drága áron megszerzett nekünk, és odaadjuk magunkat, szemünket, szánkat, szívünket a hamisság szolgálatára. Végül pedig máshogyan látunk, máshogyan hallunk, máshogyan beszélünk, máshogyan cselekszünk. A végeredmény az a teljesen elvakult, megromlott ember, aki hamisságában is meg van győződve igazáról, és akit teljes mértékben behálózott a hazugság atyja.

Erőszak. „*A szegény ember igazságát ne ferdítsd el peres ügyében! A hamis ügýtől maradj távol, az ártatlant és az igazat ne öld meg, mert én nem adok igazat a bűnösnek! ... Ne sanyargasd a jövevényt, hiszen ti ismeritek a jövevény életét, mert ti is jövevények voltatok Egyiptomban.*” A szegény, az ártatlan és igaz, a jövevény vagy idegen kiszolgáltatott emberek. Kiszolgáltatottak, gyakran alávetettek az erősnek, a gazdagnak,

azoknak, akik „otthon” vannak. Aki hatalomban van, könnyen használja hatalmát a maga javára, és nem a rábízottak szolgálatára. A bennünk lévő hajlam, hogy a gyenge felett uralkodjunk, őt kihasználjuk, gyakran erősebbnek bizonyul, mint a kiszolgáltatottak jogai. Mindennapos esetek, akár a családban, akár a nemzetközi politikában - és a kettő között minden szinten! – beszélnek arról, hogy az, akinek hatalma van, elferdíti az igazságot. Mivel a gyenge nem tudja megvédeni magát, a szegény nem tud jogorvoslatért folyamodni, gyakran veszik semmibe igazságukat. Vajon miben lepez ez le bennünket – mint szülőket, mint házastársat, mint vezető beosztásban lévő személyt a munkahelyen? Visszaélünk-e hatalmunkkal a gyengék, a kicsinyek kárára? Elnyomjuk-e az ő igazságukat a saját érdekünkben, vagy éppen csak figyelmetlenségéből, közömbösségből?

Két érvet találunk, hogy miért ne legyünk igazságtalanok a nálunk gyengébbekkel. Az elsőben Isten azt mondja, hogy nem adok igazat a bűnösnek (nem mentem fel a bűnöst.) Az élet mindennapos helyzeteit szabályozó törvénykezésben jelen van Isten. A hatalmasok visszaélhetnek a szegények kárára, de Isten igazságával kell szembenézniük. Isten a szegények, az elesettek, a kisémmizettek mellé áll, és ezzel számolnia kell mindenkinek, aki kiforgatja a gyengéket igazukból. Szintén a Szövetség könyvében, egy másik helyen ezt olvassuk: *„Ne nyomorgassátok az özvegyeket és árvákat! Ha mégis nyomorgatjátok őket, és hozzám kiáltanak segítségért, bizony meghallgatom kiáltásukat. Fölgerjed haragom, és fegyverrel öllek meg benneteket, és majd a ti feleségeitek lesznek özvegyekké. És gyermekeitek árvákká.”* (22.21-23) Kemény beszéd! De Istennek igenis oda kell állni a gyengék mellé, és a törvénykezésnek is védenie, óvnia kell őket.

A másik érv úgy hangzik, hogy ti magatok is ismeritek a jövevények, azaz az idegenek, kiszolgáltatottak életét, hiszen ti is jövevények voltatok Egyiptomban. Ki az az Isten, aki a Szövetség könyvében szabályozza Izrael közösségi életét? Az Úr, aki azon az alapon szól, hogy ő hozta ki Izraelt az egyiptomi rabszolgaságból. Emlékeztek, honnan jöttetek? Emlékeztek az otthontalanságra, a kivetettségre, az árvaságra, a reménytelen és kilátástalan rabszolgalétre? És amikor kiáltottatok, szabadítót támasztottam nektek, mellétek álltam, és felhoztam igazságotokat a fáraóval szemben. Ne éljetez vissza a hatalommal, a megérkezettséggel, a megoldódott élettel, hanem munkáljátok azok igazságát, akik kicsik, gyengék, elesettek!

II. Hűség az igazság Istene iránt

Számbavettük az igazság öt ellenségét, akik felkelnek bennünk is, hogy eltorzítsák, elpusztítsák azt az igazságot, amit az igazság Istene követel. Nem kínos, törvény szerinti igazság mindez, nem szabályoknak, törvényeknek való rideg és embertelen megfelelésről van szó. A Szövetség könyvében, úgy, mint a Tízparancsolatban, a központi üzenet az élő Istennel való kapcsolat, a neki odaszánt, iránta elkötelezett élet. Az engedelmesség az Isten iránti hűségből fakad, míg az Úr iránti hűségünk az ő irántunk való hűségére adott válasz. Emlékezzünk, hogy minden azzal kezdődött, hogy ő ígérte nekünk, hogy hűséges marad hozzánk. Ő szabadított meg minket, ő ajánlotta fel a szövetséget Jézus Krisztus halála és feltámadása által, és ő hívott ki bennünket a vele való közösségre, egy új életre. Ő tett ígéretet, hogy nem vonja vissza mindazt, amit értünk tett. Mi pedig egy ponton minderre igent mondtunk. Igent mondtunk Isten hűségére, és azt mondtuk, mi is hűségese leszünk hozzá. Átadtuk magunkat neki, hogy használjon bennünket saját céljaira, hogy teljesen az övéi legyünk. És ha valamiért ma arra hívott, hogy vizsgáljuk

meg magunkat, igazságban járunk-e, akkor az a vele való közösségből falad. Szeretné, ha teljesen hozzá tartoznánk, és félelem nélkül szolgálnánk őt ebben a világban. ÁMEN!